Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра теорії та історії політичної науки

Вдовичин Ігор Ярославович

Методичні рекомендації та матеріали для вивчення навчальної дисципліни

«Історія і теорія демократії»

для студентів першого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів 2022

Затверджено на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки
Протокол №12 від 28. 06. 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни 3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни 4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни 7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни 9
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни 13
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література 18
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....26
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....27
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....27
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену).....28

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Кількість кредитів – 4,5</td><td>Галузь знань</td><td rowspan="4">Нормативна</td></tr>
<tr><td>05 «Соціальні та поведінкові науки»</td></tr>
<tr><td>Спеціальність</td></tr>
<tr><td>052 «Політологія»</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="5"></td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 1</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає</td><td>Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 135</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 4
самостійної роботи студентів – 4,2</td><td rowspan="10">Освітньо-кваліфікаційний рівень:
перший (бакалаврський)</td><td>32 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>32 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>71 год.</td></tr>
<tr><td>Індивідуальні завдання: 0 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: екзамен</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни

*Навчальна дисципліна «*Історія і теорія демократії*»* – це нормативна навчальна дисципліна циклу професійної та практичної підготовки яка вивчається студентами-бакалаврами першого року навчання спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 135 години і вивчається в другому семестрі бакалаврату. Дисципліна є складовою частиною вивчення й освоєння теорії та історії політичної науки. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційні заняття – 32 год.; семінарські заняття – 32 год., самостійні завдання – 71 год.

Навчальна дисципліна *«*Історія і теорія демократії*»* присвячена проблематиці теорії та практиці формування демократії як інституту і як світоглядного підходу до реалізації політичної практики. Відповідною поєднує теоретичні аспект та накопичений політичною практикою емпіричний матеріал. Представлений курс розроблено як крос-дисциплінарний, зокрема на стику політології (теорії та історії політичної науки), психології, політичної історії та культури. *У вступній частині* дисципліни заплановано ознайомлення студентів з призначенням та специфікою політичних аспектів демократії, її трансформації обумовлених глобалізаційними процесами. Зроблено наголос на застосуванні теоретичних ідей у політичній практиці та зворотного зв'язку - від практики до теорії. Відтак студенти будуть ознайомлені зі сутністю, особливостями як теоретичних засад формування ідеї демократії так і її роллю в політичній практиці. Своєю чергою, *в основній частині* дисципліни увагу буде приділено проблематиці теоретичних дискусій щодо підходів до питання демократії, ролі цінностей та історичного минулого та результатах реалізації теоретичних концептів у політичну, зокрема виборчу, практику діяльності різних країн з відмінними виборчими системами.. Розкривається практика реалізації певних ідей щодо демократії в історичній практиці, ще до появи відповідного модерного теоретичного концепту. *Методологічно* дисципліна комбінує історичний, інституціональний, нормативно-ціннісний, біхевіоральний та соціологічний підходи. Саме завдяки доволі широкій методології забезпечується максимальну всебічність й охоплюваність поставлених навчальних завдань. *Емпірично* же більшість запропонованих тем обговорюватимуться в ракурсі політичних практик різних країн в їх історичному співставленні і розвитку та загалом політичного процесу. В науковому контексті навчальна дисципліна постає механізмом диверсифікації і поглиблення (звуження) сфери наукового політологічного аналізу тощо.

Курс складається з одного *змістовного модуля*, хоча він і поділяється на вступну та основну частини. У вступній частині буде розглянуто сутність демократії у політології, і доцільність виокремлення такого напряму дослідження в політичній науці, як історія і теорія демократії із врахуванням сукупності чинників породжених глобалізацією та інформаційним суспільством. Як наслідок, увагу буде сфокусовано на сутності, особливостях теоретичної складової та політичної практиці формування та функціонування демократії в умовах глобалізації. Своєю чергою, в основній частині буде розглянуто такі тематичні блоки, як: проблема демократії та підстави її політологічного дослідження, передумови формування концепту демократії, аксіологічний підхід до демократії, ідеї особистої і політичної свободи та демократія, постмодернізм та демократія, методологічні основи дослідження демократії, фактори політичної ідентифікації та змагальності.

Також привернуто увагу до практики формування демократичних практик під впливом глобалізації і у свою чергу, вплив відмінних підходів до інтерпретації змісту демократії на сучасні політичні процеси, зокрема у сфері міжнародних відносин. Що у свою чергу обумовлює розкриття плюралістичної моделі суспільства як частини концептуальної моделі демократії в умовах глобалізованої цивілізації, онтологічних та аксіологічних вимірів демократії, проблеми інституту громадянства в умовах цивілізаційних викликів

посилюваних зростанням напруги у міжнародних відносинах, взаємозв'язок демократії, свободи людини і пошуком гуманістичного вирішення проблем, що постають перед сучасною цивілізацією.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія і теорія демократії» - забезпечити формування знань які дозволяють самостійно аналізувати проблеми реалізації демократичної моделі політичної влади, що стає важливим інструментом формування відповідного політичного режиму. Опанування студентами основними теоретичними інтерпретаціями проблеми демократії та практиками її застосування в умовах інформаційного суспільств. Набуття студентами необхідної науково-методологічної підготовки, яка забезпечить їм самостійне бачення проблем демократії в умовах цивілізаційних викликів, шляхів їх розв'язання, використовуючи навички творчого мислення та самовдосконалення свого професійного рівня; формування навичок прийняття політичних і особистих рішень. Опанування критичного аналізу логіки, мови та стилю інформації сприяє формуванню ціннісного підходу до політичного вибору і як наслідок – сприйняття ідеї плюралістичного демократичного суспільства. Викладання дисципліни має науково-практичне спрямування для формування у студентів політичної та громадянської свідомості, культури критичного мислення. Навчальна дисципліна „Історія і теорія демократії" покликана забезпечення оволодіння студентами основними положеннями з проблем демократії в сучасному мінливому світі, що є актуальним з огляду на трансформаційні процеси. Трансформація моделей політичного домінування з однієї сторони є чинником до демократизації окремих регіонів, а з іншої можливістю для посилення авторитарних режимів. Виклики для демократії є невід'ємною складовою загального процесу глобалізації, впливаючи на проблеми економічного розвитку, політичну і соціальну стабільність чи породжуючи політичну нестабільність. Людина завжди прагне сформувати більш безпечне середовище свого буття і боротьба за демократію є одним із основних інструментів встановлення більш гуманного суспільства в сучасному світі

Методологічний акцент – психологічна, соціальна, культурна складова демократії та їх взаємодія з політичною і особистою свободою людини. Звернення до принципів взаємозбагачення, компліментарності, та конфліктності процесу втілення демократії в політичну практику в умовах глобалізації. Розкриття змісту протистояння між ціннісним підходом до демократії та підтримкою суто інструментального, покликаного демонструвати виключно формальну процедуру голосування чи референдумів

Завдання курсу:

- визначити сутність/особливості й значення демократії у політичній практиці та у політології;
- окреслити сутність, особливості і параметри практики реалізації політичної демократії у політиці різних країн;
- схарактеризувати особливості й різновиди застосовуваних концептів демократії у відповідності до особистої та колективної ідентичності у політичній практиці;
- означити рамки й умови успішної реалізації концепту політичної демократії
- проінтерпретувати логіку як теоретичних концептів демократії так і практику її реалізації та адаптації, у відповідності до прийнятих політичних рішень;
- прищепити знання про результати трансформації демократії в умовах глобалізації та її вплив на сфери політичної та культурної поведінки, вибори і голосування;

- виявити параметри взаємодії глобалізації з демократією та свободою людини у політиці;
- означити рамки вивчення та аналізу практики творення демократичного суспільства в умовах політичної реальності, межі гнучкості та опірність традиційної системи політичних та культурних цінностей.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія і теорія демократії» студент буде:

Знати:

- понятєво-категоріальний дисципліни «Історія і теорія демократії»;
- значення, мету, функції та структуру методології демократії;
- характеристики та особливості типів демократії;
- поняття про демократію, її ознаки, функції, мету, завдання;
- головні віхи розвитку концепцій демократії;
- поняття про типологію демократії, її види, форми, характеристика конкретних типів;
- сутність та концептуальні відмінності між підходами до розгляду та трактування демократії у різні історичні епохи її розвитку;
- основні сучасні підходи до розуміння демократії;
- поняття демократії, як політичного устрою, її ознаки та умови ефективності;
- характерні особливості античної демократії;
- характерні особливості сучасної демократії;
- методологію побудови демократичного суспільства;
- відмінності між античним та сучасним трактуванням демократії;

Вміти:

- здійснювати аналіз теоретичних та експериментальних даних;
- формулювати висновки та узагальнення;
- застосовувати сучасні методики дослідження демократії;
- методично-грамотно працювати з текстами наукових джерел;
- концептуально порівнювати основні підходи до розуміння демократії;
- доцільно використовувати категоріально-понятєвий апарат;
- володіти основними категоріями та поняттями;
- раціонально використовувати наукові методи пізнання;
- раціонально аналізувати основні положення концептуальних підходів до розуміння демократії;
- оформляти результати наукового дослідження;
- аналізувати систему демократичних цінностей суспільства;

У результаті успішного проходження курсу студент набуде *загальні компетентності*:

- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

- Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Програмні результати навчання:

- Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	ср.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Вступна частина						
Тема 1. Демократія як ідеал і політична дійсність. Принципи демократії.	8	2	2	-	-	4
Тема 2. Передумови демократії	8	2	2	-	-	4
Тема 3. Історичні типи демократії. Афінська демократія.	8	2	2	-	-	4
Тема 4. Елементи демократії в українській історичній традиції.	8	2	2	-	-	4
Основна частина						
Тема 5. Поширення демократії в сучасному світі**.**	8	2	2	-	-	4
Тема 6. Сучасні теорії демократії.	8	2	2	-	-	4
Тема 7. Сучасні моделі демократії: порівняльний аналіз.	8	2	2	-	-	4

Тема 8. Перехід до демократії як закономірний процес.	8	2	2	-	-	4
Тема 9. Права та свободи людини.	8	2	2	-	-	4
Тема 10. Інституціалізація демократії. Інститут парламентаризму	8	2	2	-	-	4
Тема 11. Вибори до органів державної влади як провідна форма безпосередньої демократії.	8	2	2	-	-	4
Тема 12. Політичні партії. Групи інтересів в умовах демократії.	8	2	2	-	-	4
Тема 13. Мас-медіа в демократичному суспільстві.	8	2	2	-	-	4
Тема 14. Глобалізація: виклики та можливості для демократії.	8	2	2	-	-	4
Тема 15. Перехід до демократії в посткомуністичних країнах.	11	2	2	-	-	7
Тема 16. Особливості й труднощі посткомуністичної трансформації в Україні.	12	2	2	-	-	8
Разом – Змістовний модуль 1	135	32	32	-	-	71

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література

1. Аг А. «Порівняльна революція» і перехід до демократії у Центральній та Південній Європі// Політологічні читання. – 1992. - №3.
2. Арендт Ханна. Джерела тоталітаризму. – 2-е вид. / Ханна Арендт; Пер. з англ. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 584 с.
3. Арістотель. Політика. / Пер. з давньогрец. та передм. О. Кислюча / Арістотель. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
4. Арон Р. Мир і війна між націями : пр. з фр. / Реймрн Арон. – К. : МП «Юніверс», 2000. – 686 с.
5. Бек Ульрих. Влада і контр влада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / Ульрих Бек.; пер. з нім О. Юдіна. – Київ: Ніка-Центр, 2011. – 408 с.
6. Баберовскі Йорг. Червоний терор. Історія сталінізму / Пер. з нім. / Йорг Баберскі. – К.: К.І.С., 2007. – 248 с.
7. Берлін І. Чотири есе про свободу / Пер. з англ.. – К. 1994.
8. Вдовичин І.Я. Оцінка діяльності ЄС щодо зміцнення демократії в державах-учасницях останніх «хвиль» розширення / І. Вдовичин, Н. Хома // Гуманітарні візії. – 2021. Випуск 7.- №1. – С. 10-16.
9. Вдовичин І.Я. Формування комплексної міграційної політики як умова забезпечення стабільності країн ЄС / І.В. Вдовичин, Н.М. Наумкіна // Політикус. Науковий журнал. Випуск 2. 2019. Одеса. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. – С. 22-27.
10. В'євйорка М. Віднайдена сенсу. Суб'єкт перед лицем глобалізації. Київ. 2017. 288 с.
11. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. – Львів, 2000. – 318 с.
12. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Пер. з англ. Мирослави Олійник та Андрія Королишина ; Фрідріх А. Гаєк . – Львів : Літопис, 2002. – 556 с.
13. Гаєк Фрідріх А. Істинний смисл демократичного ідеалу / Фрідріх А. Гаєк // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – Київ: Смолоскип, 2005. – С. 432-434.
14. Гантінґтон Семюел. Політичний порядок у мінливих суспільствах / пер. з англ. Тарас Цимбал. – Київ : Наш формат, 2020. – 448 с.
15. Гьофе Г. Демократія в епоху глобалізації. К. : ППС, 2007. 425 с.
16. Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівності між народами / Дж. Даймонд ; пер. з англ. та наук. ред. Т. Цимбал. – Київ: Ніка-Цент, 2012. – 488 с.
17. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс ; пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. – Київ: Основи, 2000. – 1464 с.

18. Демократія. Антологія / упорядник О. Проценко. К. : Смолоскип, 2005. 1104 с.
19. Донскіс Л. Збережена ідентичність і сучасний світ / Л. Донскіс. – К. : Факт, 2010. – 312 с.
20. Енциклопедія постмодернізму / [наук. ред. О. Шевченко]. – К.: Основи, 2003. – 503 с.
21. Історія політичної думки : підручник / за заг.ред. Хоми Н.М. [І.В. Алєксєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна, та ін.]. – Львів: Новий Львів-2000, 2016 р. – 1000 с.
22. Кельман М. Десять засад демократії//Право України. – 1996. - №8.
23. Кін Джон. Громадянське суспільство. Старі образи, нове бачення./ Пер. з англ.. О. Греценко. К.: К.І.С. АНОД, 2000. – 191с.
24. Конончук С., Ярош О. Розвиток демократії в Україні: 1999 рік. – К. 2000.
25. Корнієнко В. Республіка, яку ми обираємо: ідеальна політика чи політичний ідеал? // Віче. – 2000. - №10.
26. Крістол Ірвін. Капіталізм, соціалізм, нігілізм / Ірвін Крістол // Консерватизм: Антологія / Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий [Текст]. – Київ: Смолоскип, 1998. – С. 212-226.
27. Латигіна Н. Основні критерії, принципи та рівні здійснення демократії //Політичний менеджмент. 2009. No3. С. 81-91.
28. Лок Дж. Два трактати про врядування / Джон Лок; пер. з англ. Олександр Терех, Ростислав Димерець. – Київ: Основи, 2001. – 264 с.
29. Міл Джордж Стюарт. Про свободу: Есе / Джордж Стюарт Міл. – Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 463 с.
30. Невичерпність демократії. Видатні діячі минулого й сучасності про вільне демократичне суспільство і права людини. – К. 1994.
31. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.
32. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенька. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736с.
33. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т. 1. / Перекл. з англ. О. Коваленка / Карл Поппер. – Київ: Основи, 1994. – 444 с.; Т. 2. — К.: Основи, 1994. – 494 с.
34. Складові демократії / Пер. з нім..; За ред. Д.Геттінг, В.Д. Міхаелі. – К. 1993.
35. Спіноза Б. Богословсько-політичний трактат / Бенедикт Спіноза ; пер. з лат. В. Литвинова ; вст. слово В. Литвинова. – Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 237 с.
36. Токвіль А. Про демократію в Америці. Київ, 1999. 590 с.
37. Тоффлер А. Третя хвиля. – Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.

38. Трипольский В. О.Тернисті шляхи демократії: спроба політологічного аналізу// Український історичний журнал. – 1994. - №6.
39. Турен А. Тернистий шлях демократії // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1990. - №10.
40. Шаап С. Мстива отрута: ріст невдоволення / Сібе Шаап ; пер. з нід. С. Святенко – К. : Вид-во Жупанського, 2015. – 22 с.
41. Шумпетер Йозеф А. Капіталізм, соціалізм і демократія/ Пер. з англ. В. Ружицького та П. Таращука. – К.: Основи, 1995.- 528с.
42. Фукуяма Френсіс. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції / пер. з англ. Роман Корнута. – 2-ге вид. – Київ : Наш формат, 2019. – 57 6 с.
43. Vdovychyn Ihor Illiberal Democracy as a Result of Liberal Democratic Regression in Central and Eastern European Countries / Nataliya Khoma, Vdovychyn Ihor. // European journal of transformation studies 2021 vol. 9, no. 1 – p. 58-71. Web of Science.

Додаткова література

1. Андреа Граціозі. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр./Пер. з іт. М.Прокопович, Передм. А.Граціозні. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. – 350.
2. Конституція України. – К.: Україна, 2021.
3. Короткий оксфордський політичний словник/ Пер. з англ.; За ред. І.Макліна, А.Макмілана. – К. :Вид-до Соломії Павличко "Основи", 2005. – 789с.
4. Липинський В. Релігія і Церква в історії України. – К.: ПБП «Фотовідеосервіс», 1993.
5. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т.1,2. – К.: Основи, 1994.
6. Лейпхарт А. Демократия в многосоставних обществах: сравнительное исследование/Пер. с англ. – М.: Аспект-Пресс, 1997
7. Монтень Мішель. Проби. – Книга перша./ Пер. з фр. – ДУХ І ЛІТЕРА, 2005, - 356с.
8. Тейлор Ч. Джерела себе./ Пер. з англ.. – К.: Дух і літера, 2005. – 695с.
9. Паренти М. Демократия для немногих\Пер. с англ. – М.:Прогресс, 1990.
10. Рікер П. Ідеологія та утопія./ Пер. з англ.. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 386с.
11. Сорос Дж. Утвердження демократії. – К.: Основи, 1994.
12. Сучасна політична філософія. Антологія. – К.: Основи, 1998
13. Тейлор Ч. Джерела себе./ Пер. з англ.. – К.: Дух і літера, 2005. – 695с.
14. Фукуяма Френсіс. Людська природа і відновлення соціального порядку./ Пер. з англ.. В.Дмитрика. – Львів: Кальварія, 2005. – 380с.
15. Digital Democracy: Policy and Politics in the Wired World. – Toronto, Oxford, New York, 1998.

16. Vdovychyn Ihor. Entwertung der Bürgerrechte und der politischen Rechte und Freiheiten unter den Bedingungen des Autoritarismus in Weißrussland und Russland (Приниження громадянських прав і політичних прав і свобод в умовах авторитаризму в Білорусі та Росії) / N. Khom., I. Vdovychyn // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2021. – Т. 43. – 312 с. – С.203-210.

17. Vdovychyn I. Socio-Political Crowdfunding as the Latest Philosophy of Cooperation and Solidarity / Khoma N., Vdovychyn I. // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2022. – Т. 45. С. 186-192.

18. Vdovychyn I.Friedrich Nietzsche and Information Society: Dangers of the Radical Social Division / Ihor Vdovychyn ,Viktoriya Bun, Nataliia Khoma // Dialogue and universalism 32 (2), 2022 p.127-140. Scopus

Інтернет-джерела:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання // www.nbuv.gov.ua
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника // http://www.library.lviv.ua/
3. Національна історична бібліотека України :// http://www.dibu.kiev.ua/
4. Національна парламентська бібліотека України // http://www.nplu.org/
5. Харківська державна наукова бібіліотека України імені В. Короленка // http://korolenko.kharkov.com/
6. Наукова бібліотека ім.В. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка // http://lib-gw.univ.kiev.ua/
7. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка // http://library.lnu.edu.ua/bibl/
8. Книжкова палата України імені Івана Федорова // http://www.ukrbook.net/
9. Інформаційні ресурси в Інтернеті Офіційні веб-сайти органів державної виконавчої влади, інших органів публічної влади, в тому числі Інтернет-сайти органів місцевого самоврядування. Інформаційний ресурс http://udl.despro.org.ua/ , де зібрані е-курси у сфері публічного управління
   No. 421 URL: https://public.wsu.edu/~hegglund/courses/389/rushdie_new_empire.htm

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Тема 1. Демократія як ідеал і політична дійсність. Принципи демократії.

Етимологічні визначення демократії. Питання: Кого слід вважати народом? Яким шляхом народ може здійснювати свою владу? Які межі цієї влади? Демократія як ідеал і політична дійсність. «Поліархія» Р. Даля. Критерії та принципи демократії. Повага до прав меншості. Їх взаємозв'язок. Закономірності розвитку форм демократії. Суть парадоксу демократичних режимів в рамках сучасної політичної гри — невизначеність, збільшення крихкості демократичних режимів.

Основні поняття: Демократія. Р. Даль. Поліархія. Влада більшості. Плюралізм Рівність Поділ влади. Виборність. Гласність. Контроль. Суверенітет

Тема 2. Передумови демократії

Суб'єктивні компоненти політики. Демократія у двох основних формах: пряма і представницька. Б. Констан, Дж.С. Міль, Дж. Актон. Конфлікт по лінії свобода-рівність (А. де Токвль). Марксистська концепція свободи. Критика марксистської інтерпретації свободи здійснив (А. Валіцький. Марксизм і стрибок у царство свободи. Історія комуністичної утопії). Мир як цінність та умова реалізації цінностей демократичного суспільства. Громадянське суспільство як теоретична концепція і соціальна реальність. Демократія і економіка. Демократія і соціально-духовні цінності.

Основні поняття: Рівність, свобода, свобода слова, К. Маркс, громадянське суспільство, громадянські свободи, гласність, громадська думка, національний ідеал, політична культура, приватна власність, індивідуалізм, пауперизація

Тема 3. Історичні типи демократії. Афінська демократія

Суть та особливості афінської демократії як класичної форми демократії. Політичні реформи Солона. Розвиток афінської демократії, її інституалізація при правлінні Клісфена. Раціоналізація інститутів демократії в реформах Перікла. Римська республіка

Основні поняття: Сократ, Платон, Аристотель, Протагор, Солон, Клісфен, Перікл, Ціцерон, К. Ясперс, Б. Констн, Д. Актон, екклесія, геліея, тиранія, поліс, метеки, патриції, плебеї, сенат, коміції

Тема 4. Елементи демократії в українській історичній традиції.

Політична культура українців та основні чинники її формування: історичний аспект. Ідея суспільного демократизму. Демократичний, народоправний характер державного життя Київської Русі: основні його засади. Суть «козацької демократії». Конституція Пилипа Орлика. Російська імперія та окупація українських земель.

Основні поняття: Віче, верв, «Слово про закон і багодать». «Поученіє дітям», «Руська правда», С. Оріховський, Х. Філалет, Січ, військова рада, кошовий отаман, курінь, паланка. Б. Хмельницький, І. Мазепа, П. Орлик, Г. Полектика, «Історія Русів»

Змістовий модуль 1

Основна частина

Тема 5. Поширення демократії в сучасному світі.

Демократія як влада більшості при дотриманні одночасно прав меншості, з одночасним верховенством закону, розподілом влади, виборністю основних органів держави, наявністю широких прав і свобод громадян. Здатність демократії трансформуватись в контексті різних культурних умов. Реформи Мейдзі в Японії, конституція Японії 1947 р. Реформи в Сінгапурі. Сумісність демократії зі східними культурами. Про виживання і керованість демократії у не західному світі.

Основні поняття: Демократія, представницька і пряма демократія, громадянське суспільство, Американська революція, Велика Французька революція, Арабський халіфат, епоха Мейдзі.

Тема 6. Сучасні теорії демократії.

Традиційно-ліберальна теорія демократії. Ідея поділу влади. Ідея природних прав людини. Колективістські концепції демократії. Демократія як відповідальне правління. Основи для прийняття відповідальних рішень. Основні елементи концепції представницької демократії. Вибори –традиційний інститут безпосереднього волевиявлення народу.

Основні поняття: Лібералізм, консерватизм, марксизм, правова демократія, захисна демократія, процедурна демократія, елітарна демократія, учасницька (партисипаторна) демократія. парламен

Тема 7. Сучасні моделі демократії: порівняльний аналіз.

Суть порівняльного аналізу демократії. Концептуально стосовно демократії виокремлюють нормативний і емпірично-описовий підходи. Демократія як обов’язкова передумова, засада

формування стабільної політичної системи суспільства. Використання для класифікації моделей демократії історико-культурний підходу, в основі якого історичні витоки, ґенеза демократії, її духовно-культурні особливості. Конкурентні демократії: американська та західноєвропейська моделі. Основні принципи та ознаки моделей демократії. Основні демократичні і недемократичні формацій

Основні поняття: демократичність, нормативний і емпірично-описовий підходи, міжпартійна боротьба за владу, виборча кампанія, японська модель, модель демократії країн Південної та Східної Азії ("Азійські дракони"), моделі демократії країн арабського Сходу, модель демократії африканських країн, моделі демократії латиноамериканських країн, демократія США, Канадська модель демократії, моделі демократій європейських країн

Тема 8. Перехід до демократії як закономірний процес.

Суть процесу демократизації як процесу конституювання елементів демократії. Суперечності в процесі демократизації суспільства. Глобальний поворот від демократії в 1960-х — початку 1970-х рр. Причини глобалізації світового демократичного, що розширюється, процесу. Перехід від суспільств тоталітарних, авторитарних до демократичних у багатьох випадках не є однозначним. Застій демократизації в рамках її сучасної третьої (четвертої) хвилі та його причини.

Основні поняття: Хвиля демократизації, транзит, авторитариз, керована демократія, суверенна демократія, політична стабільність, форма правління, політична культура, типи політичної культури, конфлікт, консенсус

Тема 9. Права та свободи людини.

Поняття та історія прав людини. Етапи формування концепту прав людини та ідеї природного права. Античність про свободу людини. Вчення Томи Аквінського (1224/25-1274), Магна Карта (Велика Хартія Вольностей (1215) та вчення Гуго Гроция (1538-1645 рр.)) Права людини у взаємовідносинах держави, суспільства, особи. Ліберальне трактування прав людини. Демократія як загроза правам і свободі людини

Основні поняття: «Осьовий час», Хартія вольностей, Вестфальський мир, Т. Гобс, Д. Лок, Декларація незалежності США, А. де Токвіль, Й. Шумпетер, «Загальної декларації прав людини» 1948 р., «Європейської конвенції про захист прав людини й основних свобод» 1950

Тема 10. Інституциалізація демократії. Інститут парламентаризму.

Суть політичного інституту та форми його прояву. Стійкість та сталість політичних інститутів, яка наслідок норм, санкцій та звикання. Політичні інститути не як мета, а як інструмент, покликаний забезпечити досягнення участі у владі. Політична демократія як система політичних і суспільних інститутів. Парламент як політичний інститут, його структура та функції. Суб'єкти політичної змагальності.

Основні поняття: Інститут, норми, санкції, інститути виконавчої влади, інститут державної служби, інститут глави держави, інститут судової влади, політична участь, політична діяльність, парламентаризм

Тема 11. Вибори до органів державної влади як провідна форма безпосередньої демократії.

Поняття «вибори» та його змістове наповнення. Види виборчих систем: мажоритарна, пропорційна та змішана; їх основні відмінності. Влада народу реалізується шляхом проведення виборів і референдумів і вона є вихідною базою для становлення і розвитку відповідного законодавства. Термін «виборче право» в юридичній літературі інтерпретується в двох значеннях - об'єктивному і суб'єктивному. Поняття «безспосередня демократії» і концептуальні підходи до його розгляду.

Основні поняття: Вибори, виборчі системи, принципи виборчого права, виборчий процес, пряме виборче право, таємність голосування, рівність виборчого права, безпосередня демлкратія

Тема 12. Політичні партії в умовах змагальної політичної діяльності. Групи інтересів в умовах демократії.

Основні функції політичних партій в умовах паритетної демократії. Виборчі системи. Закон про вибори в Україні. Виборчий процес, його основні стадії. Засади виборчого процесу. Суб'єкти виборчого процесу. Стадії виборчого процесу. Політичні конфлікти. Політичні конфлікти можна розв'язати переважно двома способами — силовим і переговорним. Два основних методи ведення переговорів — позиційний торг і принципові переговори, або переговори по суті.

Основні поняття: Електоральна (виборча) кампанія**,** виборча система, виборче право, виборча процедура, виборчі технології, види місцевих виборів, висування кандидатів, грощова застава, територіальна організація, насилля, примирення, опозиція

Тема 13. Мас-медіа в демократичному суспільстві.

ЗМІ – як складова частина механізму функціонування демократії. Свобода слова — це можливість вільно, безперешкодно виражати свої думки та ідеї, а надто без страху покарання за це. Раціональний та емоційний вплив ЗМІ на інформаційний процес. Виховний вплив на людину здійснюється і в рамках всієї соціальної системи (соціально-економічної, політичної, культурно-духовної), і в рамках приватних відносин. Три першоджерела духовного світу людини: пізнавальне, моральне та естетичне. Мас-медіа і громадська думка.

Основні поняття: громадянське суспільство, громадянські свободи, інформація, знання, громадська думка, національний ідеал, політична реклами, теледебати, ток-шоу, горизонтальна політична комунікація, вертикальна політична комунікація

Тема 14. Глобалізація: виклики та можливості для демократії.

Демократія як загальний напрям глобального розвитку. Демократія і світові глобалізаційні процеси. Змагання між країнами за відповідні пріоритети в економіці, політиці, соціальній та інших сферах також набуло розмаху. Питання міжцивілізаційних взаємин, взаємодій (протистояння, зіткнення, діалог, співпраця та ін.). Демократія XXI століття. Технократичний варіант вдосконалення державно-правового устрою. Релігія і демократія.

Основні поняття: глобалізація, інформаційне суспільство, технократизм, міграція, плюралізм, постмодернізм, екологія, традиція, радикалізм, толерантність

Тема 15. Перехід до демократії в посткомуністичних країнах.

Теорія переходу або транзитології. Ідеологія на ім’я транзитологія. Три хвилі демократизації. Загальні і специфічні риси переходу до демократії. Виховання глупоти. Основні групи посткомуністичних політичних систем, їх ознаки. Особливості політичних змін, стадії посткомуністичних перетворень, становлення та варіанти розвитку політичних систем, трансформації політичної влади і політичної еліти. Різне майбутє.

Основні поняття: Хвилі демократизації, транзитологія, виховання недієздатності, фази перетворень, шокова терапія

Тема 16. Особливості й труднощі посткомуністичної трансформації в Україні.

Утвердження ідеологічного та політичного плюралізму в Україні. Традиція демократизму, свободи, індивідуалізму. Українцям властиві і такі риси схильність до анархізму, бунтів і міжусобної боротьби, намагання поставити особистісні інтереси над загальнодержавними.

Національно-етичний консерватизм. Регіонально-економічний вимір. Підвищення ролі громадської думки у функціонуванні політичної влади в Україні.

Основні поняття: Україна, історичний досвід, національна свідомість, національна ідея, політична культура, дисиденство, приватизація, Майдан, Революція гідності, війна

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література

Змістовий модуль 1

Вступна частина

Тема 1. Демократія як ідеал і політична дійсність. Принципи демократії (2 год.)

1.Етимологічні визначення демократії

2. Демократія як ідеал і політична дійсність. «Поліархія» Р. Даля.
3. Критерії та принципи демократії. Їх взаємозв'язок.
4. Закономірності розвитку форм демократії.

Основні поняття: Демократія. Р. Даль. Поліархія. Влада більшості. Плюралізм Рівність Поділ влади. Виборність. Гласність. Контроль. Суверенітет

Література:

1. Берлін І. Чотири есе про свободу / Пер. з англ.. – К. 1994.
2. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Пер. з англ. Мирослави Олійник та Андрія Королишина ; Фрідріх А. Гаєк . – Львів : Літопис, 2002. – 556 с.
3. Гаєк Фрідріх А. Істинний смисл демократичного ідеалу / Фрідріх А. Гаєк // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – Київ: Смолоскип, 2005. – С. 432-434.
4. Гьофе Г. Демократія в епоху глобалізації. К. : ППС, 2007. 425 с.

Тема 2. Передумови демократії (2 год.)

1. Суб'єктивні компоненти політики.
2. Мир як цінність та умова реалізації цінностей демократичного суспільства.
3. Громадянське суспільство як теоретична концепція і соціальна реальність.

Основні поняття: Рівність, свобода, свобода слова, К. Маркс, громадянське суспільство, громадянські свободи, гласність, громадська думка, національний ідеал, політична культура, приватна власність, індивідуалізм, пауперизація.

Література:

1. Берлін І. Чотири есе про свободу / Пер. з англ.. – К. 1994.
2. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Пер. з англ. Мирослави Олійник та Андрія Королишина ; Фрідріх А. Гаєк . – Львів : Літопис, 2002. – 556 с.

3. Кін Джон. Громадянське суспільство. Старі образи, нове бачення./ Пер. з англ.. О. Греценко. К.: К.І.С. АНОД, 2000. – 191с.
4. Латигіна Н. Основні критерії, принципи та рівні здійснення демократії //Політичний менеджмент. 2009. No3. С. 81-91

Тема 3. Історичні типи демократії. Афінська демократія(2 год.).

1. Суть та особливості афінської демократії як класичної форми демократії.

2. Політичні реформи Солона.

3. Розвиток афінської демократії, її інституалізація при правлінні Клісфена.

4. Раціоналізація інститутів демократії в реформах Перікла.

5. Римська республіка

Основні поняття: Сократ, Платон, Аристотель, Протагор, Солон, Клісфен, Перікл, Ціцерон, К. Ясперс, Б. Констн, Д. Актон, екклесія, геліея, тиранія, поліс, метеки, патриції, плебеї, сенат, коміції

Література:

1. Арістотель. Політика. / Пер. з давньогрец. та передм. О. Кислюча / Арістотель. – К.: Основи, 2000. – 239 с.

2.Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівності між народами / Дж. Даймонд ; пер. з англ. та наук. ред. Т. Цимбал. – Київ: Ніка-Цент, 2012. – 488 с.

3. Історія політичної думки : підручник / за заг.ред. Хоми Н.М. [І.В. Алєксєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна, та ін.]. – Львів: Новий Львів-2000, 2016 р. – 1000 с.

Тема 4. Елементи демократії в українській історичній традиції (2 год.).

1. Політична культура українців та основні чинники її формування: історичний аспект.

2. Демократичний, народоправний характер державного життя Київської Русі: основні його засади.

3. Суть «козацької демократії». Конституція Пилипа Орлика.

Основні поняття: Віче, верв, «Слово про закон і багодать». «Поученіє дітям», «Руська правда», С. Оріховський, Х. Філалет, Січ, військова рада, кошовий отаман, курінь, паланка. Б. Хмельницький, І. Мазепа, П. Орлик, Г. Полектика, «Історія Русів»

Література:

1. Історія політичної думки : підручник / за заг.ред. Хоми Н.М. [І.В. Алєксєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна, та ін.]. – Львів: Новий Львів-2000, 2016 р. – 1000 с.

2. Конончук С., Ярош О. Розвиток демократії в Україні: 1999 рік. – К. 2000.

3.Липинський В. Релігія і Церква в історії України. – К.: ПБП «Фотовідеосервіс», 1993.

4.Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т.1,2. – К.: Основи, 1994.

Основна частина

Тема 5. Поширення демократії в сучасному світі (2 год.).

1. Здатність демократії трансформуватись в контексті різних культурних умов .
2. Сумісність демократії зі східними культурами.
3. Про виживання і керованість демократії у не західному світі.

Основні поняття: Демократія, представницька і пряма демократія, громадянське суспільство, Американська революція, Велика Французька революція, Арабський халіфат, епоха Мейдзі

Література:

1. Аг А. «Порівняльна революція» і перехід до демократії у Центральній та Південній Європі// Політологічні читання. – 1992. - №3.
2. Берлін І. Чотири есе про свободу / Пер. з англ.. – К. 1994.
3. Гантінґтон Семюел. Політичний порядок у мінливих суспільствах / пер. з англ. Тарас Цимбал. – Київ : Наш формат, 2020. – 448 с.
4. Гьофе Г. Демократія в епоху глобалізації. К. : ППС, 2007. 425 с

Тема 6. Сучасні теорії демократії (2 год.).

1. Традиційно-ліберальна теорія демократії.
2. Демократія як відповідальне правління.
3. Основи для прийняття відповідальних рішень.
4. Основні елементи концепції представницької демократії.

Основні поняття: Лібералізм, консерватизм, марксизм, правова демократія, захисна демократія, процедурна демократія, елітарна демократія, учасницька (партисипаторна) демократія. парламен

Література:

1. Демократія. Антологія / упорядник О. Проценко. К. : Смолоскип, 2005. 1104 с.
2. Крістол Ірвін. Капіталізм, соціалізм, нігілізм / Ірвін Крістол // Консерватизм: Антологія / Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий [Текст]. – Київ: Смолоскип, 1998. – С. 212-226.
3. Невичерпність демократії. Видатні діячі минулого й сучасності про вільне демократичне суспільство і права людини. – К. 1994.
4. Шумпетер Йозеф А. Капіталізм, соціалізм і демократія/ Пер. з англ. В. Ружицького та П. Таращука. – К.: Основи, 1995.- 528с.

Тема 7. Сучасні моделі демократії: порівняльний аналіз (2 год.).

1. Суть порівняльного аналізу демократії.

2. Конкурентні демократії: американська та західноєвропейська моделі.

3. Основні принципи та ознаки моделей демократії

Основні поняття: демократичність, нормативний і емпірично-описовий підходи, міжпартійна боротьба за владу, виборча кампанія, японська модель, модель демократії країн Південної та Східної Азії ("Азійські дракони"), моделі демократії країн арабського Сходу, модель демократії африканських країн, моделі демократії латиноамериканських країн, демократія США, Канадська модель демократії, моделі демократій європейських країн

Література:

1. Бек Ульрих. Влада і контр влада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / Ульрих Бек.; пер. з нім О. Юдіна. – Київ: Ніка-Центр, 2011. – 408 с.
2. Баберовскі Йорг. Червоний терор. Історія сталінізму / Пер. з нім. / Йорг Баберскі. – К.: К.І.С., 2007. – 248 с.
3. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс ; пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. – Київ: Основи, 2000. – 1464 с.
4. Латигіна Н. Основні критерії, принципи та рівні здійснення демократії //Політичний менеджмент. 2009. No3. С. 81-91.

Тема 8. Перехід до демократії як закономірний процес (2 год.).

1. Суть процесу демократизації як процесу конституювання елементів демократії.
2. Суперечності в процесі демократизації суспільства.

Основні поняття: Хвиля демократизації, транзит, авторитариз, керована демократія, суверенна демократія, політична стабільність, форма правління, політична культура, типи політичної культури, конфлікт, консенсус

Література:

1. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Пер. з англ. Мирослави Олійник та Андрія Королишина ; Фрідріх А. Гаєк . – Львів : Літопис, 2002. – 556 с.
2. Лок Дж. Два трактати про врядування / Джон Лок; пер. з англ. Олександр Терех, Ростислав Димерець. – Київ: Основи, 2001. – 264 с.
3. Міл Джордж Стюарт. Про свободу: Есе / Джордж Стюарт Міл. – Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 463 с.
4. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.

Тема 9. Права та свободи людини (2 год.).

1. Поняття та історія прав людини.
2. Права людини у взаємовідносинах держави, суспільства, особи.
3. Ліберальне трактування прав людини.
4. Демократія як загроза правам і свободі людини

Основні поняття: «Осьовий час», Хартія вольностей, Вестфальський мир, Т. Гобс, Д. Лок, Декларація незалежності США, А. де Токвіль, Й. Шумпетер, «Загальної декларації прав людини» 1948 р., «Європейської конвенції про захист прав людини й основних свобод» 1950 р.

Література:

1. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенька. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736с.
3. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т. 1. / Перекл. з англ. О. Коваленка / Карл Поппер. – Київ: Основи, 1994. – 444 с.; Т. 2. — К.: Основи, 1994. – 494 с.

4.Шумпетер Йозеф А. Капіталізм, соціалізм і демократія/ Пер. з англ. В. Ружицького та П. Таращука. – К.: Основи, 1995.- 528с.

Тема 10. Інституциалізація демократії. Інститут парламентаризму(2 год.).

1. Суть політичного інституту та форми його прояву.
2. Політична демократія як система політичних і суспільних інститутів.
3. Парламент як політичний інститут, його структура та функції.
4. Суб'єкти політичної змагальності.

Основні поняття: Інститут, норми, санкції, інститути виконавчої влади, інститут державної служби, інститут глави держави, інститут судової влади, політична участь, політична діяльність, парламентаризм

Література:

1. Берлін І. Чотири есе про свободу / Пер. з англ.. – К. 1994.
2. Гаєк Фрідріх А. Істинний смисл демократичного ідеалу / Фрідріх А. Гаєк // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – Київ: Смолоскип, 2005. – С. 432-434.
3. Історія політичної думки : підручник / за заг.ред. Хоми Н.М. [І.В. Алєксєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна, та ін.]. – Львів: Новий Львів-2000, 2016 р. – 1000 с.
4. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.

Тема 11. Вибори до органів державної влади як провідна форма безпосередньої демократії (2 год.).

1. Поняття «вибори» та його змістове наповнення.

2. Поняття «безспосередня демократії» і концептуальні підходи до його розгляду.

Основні поняття: Вибори, виборчі системи, принципи виборчого права, виборчий процес, пряме виборче право, таємність голосування, рівність виборчого права, безпосередня демлкратія

Література:

1. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенька. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736с.
3. Шумпетер Йозеф А. Капіталізм, соціалізм і демократія/ Пер. з англ. В. Ружицького та П. Таращука. – К.: Основи, 1995.- 528с.

Тема 12. Політичні партії в умовах змагальної політичної діяльності. Групи інтересів в умовах демократії (2 год.).

1. Виборчі системи.
2. Закон про вибори в Україні.
3. Виборчий процес, його основні стадії.

Основні поняття: **Електо**ральна (виборча) кампанія**,** виборча система, виборче право, виборча процедура, виборчі технології, види місцевих виборів, висування кандидатів, грощова застава, територіальна організація, насилля, примирення, опозиція

Література:

1. Баберовскі Йорг. Червоний терор. Історія сталінізму / Пер. з нім. / Йорг Баберскі. – К.: К.І.С., 2007. – 248 с.
2. Вдовичин І.Я. Оцінка діяльності ЄС щодо зміцнення демократії в державах-учасницях останніх «хвиль» розширення / І. Вдовичин, Н. Хома // Гуманітарні візії. – 2021. Випуск 7.- №1. – С. 10-16.
3. Гантінґтон Семюел. Політичний порядок у мінливих суспільствах / пер. з англ. Тарас Цимбал. – Київ : Наш формат, 2020. – 448 с.
4. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенька. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736с.

Тема 13. Мас-медіа в демократичному суспільстві (2 год.).

1. ЗМІ – як складова частина механізму функціонування демократії.

2. Раціональний та емоційний вплив ЗМІ на інформаційний процес.
3. Мас-медіа і громадська думка.

Основні поняття: громадянське суспільство, громадянські свободи, інформація, знання, громадська думка, національний ідеал, політична реклами, теледебати, ток-шоу, горизонтальна політична комунікація, вертикальна політична комунікація

Література:

1. Бек Ульрих. Влада і контр влада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / Ульрих Бек.; пер. з нім О. Юдіна. – Київ: Ніка-Центр, 2011. – 408 с.
2. Донскіс Л. Збережена ідентичність і сучасний світ / Л. Донскіс. – К. : Факт, 2010. – 312 с.
3. Рікер П. Ідеологія та утопія./ Пер. з англ.. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 386с.
4. Vdovychyn I. Socio-Political Crowdfunding as the Latest Philosophy of Cooperation and Solidarity / Khoma N., Vdovychyn I. // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2022. – Т. 45. С. 186-192.

Тема 14. Глобалізація: виклики та можливості для демократії (2 год.).

1. Демократія як загальний напрям глобального розвитку.
2. Демократія XXI століття.
3. Релігія і демократія.

Основні поняття: глобалізація, інформаційне суспільство, технократизм, міграція, плюралізм, постмодернізм, екологія, традиція, радикалізм, толерантність

Література:

1. Бек Ульрих. Влада і контр влада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / Ульрих Бек.; пер. з нім О. Юдіна. – Київ: Ніка-Центр, 2011. – 408 с.
2. Вдовичин І.Я. Оцінка діяльності ЄС щодо зміцнення демократії в державах-учасницях останніх «хвиль» розширення / І. Вдовичин, Н. Хома // Гуманітарні візії. – 2021. Випуск 7.- №1. – С. 10-16.
3. Гьофе Г. Демократія в епоху глобалізації. К. : ППС, 2007. 425 с.
4. Тоффлер А. Третя хвиля. – Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.

Тема 15. Перехід до демократії в посткомуністичних країнах (2 год.).

1. Теорія переходу або транзитології. Три хвилі демократизації.
2. Загальні і специфічні риси переходу до демократії.
3. Основні групи посткомуністичних політичних систем, їх ознаки.

Основні поняття: Хвилі демократизації, транзитологія, виховання недієздатності, фази перетворень, шокова терапія

Література:

1. Аг А. «Порівняльна революція» і перехід до демократії у Центральній та Південній Європі// Політологічні читання. – 1992. - №3.
2. Арендт Ханна. Джерела тоталітаризму. – 2-е вид. / Ханна Арендт; Пер. з англ. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 584 с.
3. Вдовичин І.Я. Оцінка діяльності ЄС щодо зміцнення демократії в державах-учасницях останніх «хвиль» розширення / І. Вдовичин, Н. Хома // Гуманітарні візії. – 2021. Випуск 7.- №1. – С. 10-16.
4. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.

Тема 16. Особливості й труднощі посткомуністичної трансформації в Україні (2 год.).

1. Утвердження ідеологічного та політичного плюралізму в Україні
2. Підвищення ролі громадської думки у функціонуванні політичної влади в Україні.

Основні поняття: Україна, історичний досвід, національна свідомість, національна ідея, політична культура, дисиденство, приватизація, Майдан, Революція гідності, війна

Література:

1. Баберовскі Йорг. Червоний терор. Історія сталінізму / Пер. з нім. / Йорг Баберскі. – К.: К.І.С., 2007. – 248 с.
2. Історія політичної думки : підручник / за заг.ред. Хоми Н.М. [І.В. Алєксєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна, та ін.]. – Львів: Новий Львів-2000, 2016 р. – 1000 с.
3. Конончук С., Ярош О. Розвиток демократії в Україні: 1999 рік. – К. 2000.
4. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенька. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Демократія як ідеал і політична дійсність. Принципи демократії.	4
Тема 2. Передумови демократії	4
Тема 3. Історичні типи демократії. Афінська демократія	4
Тема 4. Елементи демократії в українській історичній традиції.	4
Тема 5. Поширення демократії в сучасному світі.	4
Тема 6. Сучасні теорії демократії.	4
Тема 7. Сучасні моделі демократії: порівняльний аналіз.	4
Тема 8. Перехід до демократії як закономірний процес.	4
Тема 9. Права та свободи людини.	4
Тема 10. Інституціалізація демократії. Інститут парламентаризму.	4
Тема 11. Вибори до органів державної влади як провідна форма безпосередньої демократії.	4
Тема 12. Політичні партії в умовах змагальної політичної діяльності. Групи інтересів в умовах демократії.	4
Тема 13. Мас-медіа в демократичному суспільстві.	4
Тема 14. Глобалізація: виклики та можливості для демократії.	4
Тема 15. Перехід до демократії в посткомуністичних країнах.	7
Тема 16. Особливості й труднощі посткомуністичної трансформації в Україні.	8
	71

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, групові розрахункові роботи, навчальні спільноти, тьюторство і т.д.), проектно-орієнтоване навчання, дискусії, аналіз статистичних баз даних.

На лекційних заняттях використовуються головно: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи. Творча робота буде обговорюватись і виконуватись в рамках лекцій, семінарів, а також самостійної роботи.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студента з курсу «Проблеми ідентичності в умовах глобалізації» здійснюється за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: практичні/самостійні тощо – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50); екзамен – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Підсумкова максимальна кількість балів упродовж семестру – 100.

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання і розрахункової роботи.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських занять;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за чотирибальною шкалою: "4" – відмінно", "2" – добре, "1" – задовільно, "1" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали (дозволено лише по одному реферату, доповіді або есе).

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота																Сума	екзамен
																	50
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	50	50

1, 2 ... 16 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: ЗВО, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)

1. Багатозначність поняття «демократія».
2. Нормативний та емпіричний підходи до з'ясування суті демократії. Поліархія Р. Даля.
3. Критерії та принципи демократії, їх взаємозв'язок.
4. Закономірності розвитку форм демократії. Проблема періодизації історії демократії.
5. Первісна (потестарна) демократія як перша історична форма прямої демократії, її риси.
6. Військова демократі. Л.Г. Морган про своєрідність військової демократії.
7. Становлення та основні етапи розвитку афінської демократії.
8. Політичні реформи Солона, їх суть.
9. Розвиток афінської демократії, її інституалізація при правлінні Клісфена.
10. «Золотий вік» афінської демократії при Періклі. Суть реформа Перікла.
11. Причини кризи афінської демократії та форми її прояву.
12. Арістотель як теоретик полісного народовладдя.
13. Оцінка афінської демократії (Сократ, Платон, Дж. Актон).
14. Зародження та еволюція демократичних інститутів у Стародавньому Римі.
15. Особа римлянина та можливості її участі у політичному житті.
16. Історичне значення римської демократії, її криза.
17. Критика Й.А. Шумпетером класичної доктрини демократії в праці «Капіталізм, соціалізм, демократія».

18. Східна деспотія і «східна демократія». Витоки демократичних традицій на Сході.

19. Економічні, соціальні, духовні основи «східної демократії» і «східної деспотії».

20. «Вічева демократія». Розвиток вічевої демократії в Україні.

21. Розвиток станово-представницької демократії в епоху середньовіччя. Зародження парламентаризму.

22. Міські комуни середньовіччя як осередок розвитку демократії.

23. Політична культура українців та її роль у державотворенні. В. Липинський про основні чинники її формування.

24. Народоправний, демократичний характер державного життя у Київській Русі: основні засади.

25. Традиції українського державотворення на території сучасної України.

26. Базові цінності західної цивілізації як основи демократичного правління. М. Вебер про основні фактори, які сформували «дух капіталізму».

27. Концепція «економічної людини» (А. Сміт, М. Вебер, В. Зомбарт.).

28. Принцип суверенітету народу як ядро демократії. Погляди К. Поппера на принципи суверенітету народу.

29. Принцип більшості та форми його реалізації.

30. Право меншості на опозицію, її різновиди. Принцип більшості і меншості у розумінні К. Поппера.

31. Політичний плюралізм як універсальний спосіб забезпечення демократії, його ознаки. Культура плюралізму.

32. Принцип свободи і права людини. Права й свободи людини і громадянина в Конституції України.

33. А. де Токвіль про свободу і рівність у праці «Про демократію в Америці».

34. Три види загроз, яких мусить остерігатися демократичне суспільство (за А. де Токвілем).

35. Смисл поняття «звичаї» як опори демократії за А. де Токвілем.

36. Принцип розподілу влади як важливий атрибут демократії. Ідея розподілу влади у творах Дж. Локка і Ш. Монтеск'є.

37. Парламентаризм як політичний інститут, його елементи. Структура парламентів.

38. Місце парламенту в системі функціонального розподілу влади в Україні.

39. Групи інтересів: поняття, типологія і функції. Лобі.

40. Моральні цінності демократії.

41. Закони функціонування ідеології (за П. Флоєром).

42. Демократія класичного лібералізму у працях Джона Стюарта Міля.

43. Поширення ліберальних ідей в Україні (М. Драгоманов, Б. Кістяківський)

44. Ліберальна модель демократії, її риси та слабкі сторони.

45. Р. Даль про основні ознаки ліберальної демократії.

46. Й. Шумпетер – основоположник сучасних теорій демократії. Суть демократичного методу.

47. Умови успіху демократії за Й. Шумпетером.

48. Й. Шумпетер про придатність капіталізму для забезпечення функціонування демократичного методу.

49. Проблема демократії і людської свободи в праці Фрідріха Августа фон Гаєка «Дорога до рабства».

50. Колективістська, ідентитарна теорії демократії, її ознаки.

51. «Соціалістична теорія демократії». Й. Шумпетер про причини обмеження демократії в соціалістичному суспільстві в праці «Капіталізм, соціалізм і демократія». Уроки комуністичних експериментів.

52. Соціал-демократична теорія демократії.

53. Плюралістична теорія демократії, її особливості та ознаки.

54. Слабкі сторони плюралістичної теорії демократії.

55. Елітарна теорія демократії.

56. Партиципаторна або учасницька теорія демократії.

57. Концепція «інтегральної технодемократії» М. Бунге.

58. Економічна теорія демократії.

59. Суть і принципи порівняльного аналізу моделей демократії.

60. Моделі демократії за А. Лейпхартом: їх суть.

61. Мажоритарна модель демократії. Модель демократії Великобританії.

62. Американська модель демократії.

63. Консенсусна модель демократії (Швейцарія, Бельгія)

64. Характеристика держав стійкої демократії за А. Лейпхартом.

65. Французька модель демократії.

66. Оптимальна модель демократії для України.

67. Китайська модель реформування тоталітарної політичної системи.

68. Умови і суперечливі фактори розвитку демократії в країнах «третього світу» за А. Лейпхартом.

69. Циклічна модель демократизації.

70. Три хвилі демократизації за С. Хантінгтоном.

71. «Перехід» до демократії як тип суспільної трансформації та його основні

стадії.

72. Фази посткомуністичної трансформації за З. Бжезінським.

73. Класифікація країн за темпами демократичних перетворень. Основні риси посткомуністичних країн.

74. Особливості і труднощі посткомуністичної трансформації в Україні.

75. Основні суперечності в процесі демократизації суспільства.

76. Різноманітність і суперечливість посткомуністичної реальності.

77. Умови і можливості демократичного розвитку.

78. Політична культура як передумова демократії.

79. Свобода: суть, структура. І. Берлін про дві концепції свободи.

80. Три типові парламентські ситуації в процесі посткомуністичної трансформації.

81. Напрямки демократизації політичної влади в Україні.

82. Суть і функції виборів у демократичному суспільстві.

83. Основні принципи вільних демократичних виборів.

84. Виборчі системи. Виборча система в Україні.